

Електронски извори СОВИСС и КобСОН у функцији високошколског образовања: ставови и навике студената корисника

Биљана Радић-Бојанић
(radic.bojanic@gmail.com)

Јагода Топалов
(jagoda.topalov@gmail.com)

Филозофски факултет, Нови Сад
Одсек за англистику

Сажетак

С обзиром на дигитализацију постојећег штампаног материјала, библиотечки системи у све већој мери представљају незаобилазни део истраживачког процеса у савременом образовању. У раду су приказани резултати истраживања усмереног на испитивање ставова студената Одсека за англистику према коришћењу два електронска извора, СОВИСС-а и КобСОН-а, као и њихове навике везане за такав истраживачки рад. Циљ истраживања био је, најпре, да се утврди мера у којој студенти користе ове електронске изворе, а затим, и да се утврди да ли година студија представља фактор од утицаја. У истраживању је учествовало сто тридесет и пет (N=135) студената Одсека за англистику Филозофског факултета у Новом Саду. Према добијеним резултатима, постоје разлике међу студентима различитих година, поготово у погледу познавања различитих библиотечких система и потешкоћа с којима се сусрећу приликом њиховог коришћења. Таква слика сведочи о потреби за образовањем студената у погледу вештине академског истраживања.

Кључне речи:

електронски извори, СОВИСС, КобСОН, корисничке навике, вештина академског истраживања, кредибилитет извора, студенти

1. Увод

Без обзира на област високошколског образовања и научног деловања, академско писање игра изузетно значајну улогу као средство бележења нових сазнања и преноса постојећих информација.¹ Један од првих корака у академском писању, сем формулације истраживачког питања, свакако јесте претраживање литературе и налажење релевантних извора информација које ће писац научног текста користити као основ новог истраживања. Иако тако не делује на први поглед, ово је једна од најнеопходнијих вештина у области академског писања, нарочито у XXI веку, када је на интернету доступно толико информација, да долази до презасићења, али и својеврсне немогућности да се са сигурношћу одабере добар, релевантан и поуздан извор.

Пошто се академским писањем не баве само научни радници, него његове основе савладавају и почетници у пољима науке, тј. студенти, тим је потреба за развојем ове вештине већа, јер студенти немају искуство на које могу да се ослоне, нити имају довољно знања из дате области да би могли да развију критички став према ономе што прочитају. Стога се са правом може рећи да је вештина академског истраживања једна од најбитнијих које би студенти требало да савладају да би са успехом могли да испуњавају академске задатке током својих студија (нпр. истраживачки пројекат, семинарски рад, презентација, итд.). Ово, дакле, подразумева да би они требало да се оспособе да пронађу изворе информација и да их правилно искористе.

Разрађујући материјал за развој вештине претраживања и истраживања код студената, Менинг и др.² наводе да би студенти требало да буду

¹ Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете и науке Републике Србије III47020 *Дигиталне медијске технологије и друштвено-образовне промене*.

² Anthony Manning и др., *Transferrable Academic Skills Kit* (Reading: Garnet Education, 2007), 306-322.

свесни тога шта све може да буде извор информација, да буду способни да идентификују добре и лоше стране различитих извора и различитих врста извора, као и да бележе библиографске податке о књигама и веб-сајтовима које користе током припреме и истраживања. С обзиром на немерљиву количину података и различитост извора који се могу наћи на интернету, студенти би морали да буду способни да приликом претраге процене кредибилитет материјала који ће пронаћи и да донесу суд о статусу и релевантности великог броја текстова о једној теми.³ Проблем је тиме већи, што у оваквој врсти претраге не постоји филтер кредибилности као што је библиотека или издавач, који би могли на неки начин да разграниче вредније изворе од мање вредних, а већина студената, с друге стране, не знајући како да процени извор података, најчешће иде линијом мањег отпора и користи углавном првих неколико линкова који им се покажу као резултати претраге.

Саветодавну улогу библиотекара данас у извесној мери замењују академске базе података, које функционишу као филтери кредибилности извора, пошто материјали до којих се преко њих може доћи морају да испуњавају одређене академске критеријуме (поузданост, релевантност, ауторитивности извора, итд⁴). С друге стране, питање је колико студенти користе овај извор информација и материјала, колико су упознати са могућностима које академске базе нуде и колико су спремни да потраже помоћ ако не умеју да их користе. Стога овај рад даје одговоре на нека од поменутих питања са циљем да осветли проблеме са којима се суочава студентска популација приликом тражења академског материјала.

2. Корисничке могућности COBISS-а и КоБСОН-а

Библиотеке су одувек биле институције чији је главни задатак био да сакупљају, чувају и дају на коришћење материјал у којем је похрањено људско знање и култура. Напредак у области информатике омогућио је да се већ постојећи материјал дигитализује, чиме се олакшало и чување и дистрибуција

књига и часописа.⁵ Истовремено, готово сва новија издања књига и часописа се припремају и у штампаном и у електронском издању, што олакшава посао акумулирања дигиталних материјала. Кандела и др.⁶ дигиталну библиотеку дефинишу као виртуелну организацију која током дужег периода сакупља и чува дигитални садржај, њиме управља и нуди га циљним корисничким заједницама. Виртуелне библиотеке, с друге стране, не акумулирају дигитални садржај, него функционишу као обједињени каталози, тј. сервиси који умрежавају различите библиотеке које се налазе на различитим локацијама. Узимајући у обзир Канделину поделу, аутори овога рада бавили су се могућностима које пружају два електронска извора, COBISS⁷ и КоБСОН⁸, која су данас на располагању студентима англистике на новосадском Филозофском факултету.

„COBISS представља организациони модел повезивања библиотека у библиотечко-информациони систем са узајамном каталогизацијом, узајамном библиографско-каталожском базом података COBIV и локалним базама података библиотека учесница, базом података о библиотекама COLIB, нормативном базом података CONOR, а такође с бројним другим функцијама.“⁹ Другим речима, COBISS у већој мери припада категорији виртуелне библиотеке, јер обједињује каталоге и фондове библиотека које су повезане овим системом. Из корисничке перспективе, овакав систем чини велик корак напред, пошто свако ко је члан неке од библиотека које припадају COBISS-у може да дође до информација о књигама из других библиотека. Оно што би студент требало да уради јесте да претражи базу података и сазна у којој се библиотеци налази књига која му је потребна, као и да ли је слободна, да ли може да се наручи међубиблиотечком позајмицом, која јој је сигнатура, итд. Уколико је слободна, студент може уз помоћ свог библиотекара да је наручи и у задатом року врати матичној библиотеци.

³ Olwyn Alexander и др., *EAP Essentials: A teacher's guide to principles and practice* (Reading: Garnet Education, 2008), 124.

⁴ Manning и др., *Ibid.*

⁵ Leonardo Candela и др., „History, Evolution and Impact of Digital Libraries“, у *E-Publishing and Digital Libraries: Legal and Organizational Issues*, ур. Ioannis Iglezakis, Tatiana-Eleni Synodinou, Sarantos Kapidakis (Hershey: IGI Global, 2011), 1.

⁶ Leonardo Candela и др., „Digital library reference model“ (2011), 17, http://www.nmis.isti.cnr.it/casarsosa/BDG/supporto/DL_Conceptual_Model_v1.0.pdf (преузето 8. 2. 2012).

⁷ Виртуелна библиотека Србије, <http://www.vbs.rs/cobiss/> (преузето 7. 2. 2012).

⁸ КоБСОН, <http://kobson.nb.rs/kobson.82.html> (преузето 7. 2. 2012).

⁹ COBISS, http://www.cobiss.net/platforma_cobiss-SR.htm (преузето 7. 2. 2012).

С обзиром на то да су студентске потребе у погледу библиотечког фонда различите, они могу да имају користи од различитих начина претраживања. Прво, уколико од предметног наставника добију податке о конкретној референци која им је потребна за израду семинарског рада, студенти могу преко каталога да нађу где се тачно налази књига или чланак који им је потребан, као и да установе да ли је дати извор слободан за позајмицу. Друго, могу преко каталога сами да траже друге наслове истог аутора који би им могли бити од користи за семинарски рад, или да претражују по кључним речима да би установили који се други извори баве том темом. Треће, своју претрагу могу да ограниче на језик којим је писана књига или чланак, на врсту извора, на писмо, итд. Другим речима, претрага је омогућена путем читавог низа параметара, тако да студент може уз само један податак, макар то био само ISSN број, да дође до локације траженог извора.

За разлику од COBISS-а, КоБСОН је у већој мери база пуних текстова, пошто се преко овог сервиса може доћи до дигиталних верзија чланака из часописа и великог броја електронских књига којима се може приступити путем неколико база података. „КоБСОН портал доступан је без икакве надокнаде и аутентификације свима са академског IP домена у Србији,¹⁰ дакле, уколико студенти овај сервис користе са факултетских рачунара, они могу без налога и лозинке да директно приступе базама које су уврштене у КоБСОН. Но, ако покушају да КоБСОН користе од куће, део услуга им неће бити доступан, пошто „[П]раво на личну лиценцу имају сви запослени у академским и научним институцијама чији је оснивач Република Србија, као и стипендисти Министарства науке.“¹¹

Два главна извора које студенти могу да нађу преко сервиса КоБСОН су књиге у електронском облику и чланци из часописа. Уколико им је потребан чланак, претраживање је могуће по наслову часописа, што је најчешће случај ако студенти имају тачну референцу која им је потребна, па знају наслов часописа, годину када је текст објављен, свеску и распон страна. Након добијеног резултата претраге, избором иконице, студент се преусмерава на електронску архиву тог часописа која се налази на веб-страници издавача. Ако иконица не постоји, тај

часопис није доступан преко КоБСОН-а. Уколико, с друге стране, студент нема тачну референцу, претраживањем по кључним речима на сајтовима као што су Google Scholar може се доћи до релевантних чланака, који се потом описаним поступком могу преко КоБСОН-а скинути и сачувати.

„У овом сервису могуће је претраживати електронске књиге (преко 60 000 наслова) по ISBN броју, наслову, аутору или издавачу. У зависности од издавача, могу се скинути комплетни текстови, или само одређени број страна, било као цело поглавље или страница по страница, као појединачан PDF.“¹² Претраживање по наслову може да се користи и као претраживање по кључним речима, уколико се оне налазе у наслову књиге. На тај начин се може добити више резултата него што је очекивано, тј. студент може да нађе више корисних извора него што је предвидео.

С обзиром на степен опремљености и умрежености рачунара на универзитетима у Србији, као и на осавремењене библиотеке које у пуној мери прате информатичке токове, али и с обзиром на то да веома велики број студената или поседује сопствени компјутер, или има приступ на факултету, у интернет-кафеу или код пријатеља, слободно се може рећи да је приступ овим библиотечким системима могућ на читав низ начина. С друге стране, могућности не одражавају увек и стварност, тако да је питање да ли студенти знају за постојање ових система, колико их заиста користе, али и шта они мисле о свом знању и вештини из ове области. Последње питање је од велике важности, јер је индикативно за целокупно стање ствари – уколико студенти сматрају да умеју да претражују и да се сналазе у истраживачком делу свог студирања, они сами неће налазити за сходно да потраже помоћ, што ће аутоматски онемогућити њихово даље образовање из ове области и спречиће развој вештине претраживања. Другим речима, предубеђења и ставови студената, који могу да буду у супротности са реалним стањем, биће главна препрека у коришћењу библиотечко-информационих система, због чега ће они остати ускраћени за немерљиву количину материјала, чланака и књига, до којих могу да дођу уз њихову помоћ. Стога истраживање спроведено за овај рад жели да одговори на ова питања и провери истинитост изнесених претпоставки.

¹⁰ КоБСОН, http://kobson.nb.rs/nacini_pristupa/nacini_pristupa.30.html (преузето 7. 2. 2012).

¹¹ КоБСОН, http://kobson.nb.rs/nacini_pristupa/nacini_pristupa.30.html (преузето 7. 2. 2012).

¹² КоБСОН, <http://www.kobson.nb.rs.proxy.kobson.nb.rs:2048/servisi.124.html> (преузето 7. 2. 2012).

3. Истраживање ставова и навика студената корисника

Основни циљ овог истраживања био је да се испитају ставови студената Одсека за англистику на Филозофском факултету у Новом Саду према коришћењу библиотечких система и њихове навике везане за такав вид истраживачког рада. Кроз истраживање експлоративног типа покушали смо да дамо одговор на следећа питања: Које су навике у коришћењу електронски доступног материјала у оквиру виртуелних/дигиталних библиотека студената Англистике? Колико су сличне и/или различите њихове навике посматране кроз критеријум године студија? Шта су основни проблеми с којима се студенти сусрећу приликом коришћења виртуелних/дигиталних библиотека и каква им је помоћ потребна? На које начине се студенти информишу о виртуелним/дигиталним библиотекама?

Основна хипотеза од које је истраживање пошло гласи да студенти виших година, узимајући у обзир сложеније захтеве у самосталном истраживачком раду који се пред њих постављају и више искуства у истом, у значајно већем обиму и учесталије користе библиотечке системе и да се критичније и/или реалније односе према сопственим вештинама у коришћењу електронски доступног материјала.

3.1. Корпус

У истраживању је учествовало сто тридесет и пет испитаника (N=135) Одсека за англистику од прве до четврте године. Пресек узорка приказан је у Табели 1.

Највише је студената прве године (N=52), за којима следе студенти треће, четврте и друге године. Од укупног броја испитаника, њих 81,4% чине студенткиње, што приближно одговара полној структури свих уписаних студената на Одсеку за англистику у Новом Саду. Истраживање је спроведено током децембра 2011. године, при чему је критеријум укључивања била добровољност испитаника.

3.2. Опис инструмента

За потребе истраживања сачињен је упитник са 7 питања затвореног и 5 питања отвореног типа. Поред основних података о години студија, годинама старости и полу, упитником су обухваћене следеће области: а) познавање виртуелних/дигиталних библиотека, б) учесталост коришћења виртуелних/дигиталних библиотека, ц) спремност за

коришћење виртуелних/дигиталних библиотека, д) потешкоће при њиховом коришћењу, е) потребна помоћ при њиховом коришћењу и ф) извори информација о могућностима коришћења виртуелних/дигиталних библиотека.

3.3. Поступак обраде података

Прикупљени квантитативни подаци добијени путем ставки упитника затвореног типа обрађени су једносмерном анализом варијансе и, где је то било потребно, методом биваријантне (Pearsonove) корелације у статистичком пакету SPSS 17.0. Одговори на ставке упитника отвореног типа, који су квалитативне природе, обрађени су уз помоћ метода анализе садржаја. На тај начин су формиране категорије које се међусобно не преклапају и које представљају садржај самих одговора.

3.4. Анализа резултата

Од испитаника је најпре затражено да дају дефиницију виртуелне/дигиталне библиотеке. Преглед резултата дат је у Табели 2. Највише студената је дало веома општу дефиницију да је виртуелна/дигитална библиотека заправо библиотека на интернету, односно онлајн-библиотека (37,04%), док је најнижи проценат студената понудио дефиницију која укључује како виртуелне, тако и дигиталне библиотеке (2,96%).

На основу резултата једносмерне анализе варијансе, значајне разлике између студената различитих година студија установљене су код следећих дефиниција: „библиотека на интернету/онлајн-библиотека“ (F=3.659, p=0.014), где студенти прве и треће године значајно чешће дају овај одговор у односу на студенте друге и четврте године; дефиницију „каталог библиотеке на интернету“ значајно чешће (F=3.370, p=0.021) дају студенти друге, треће и четврте године у односу на студенте прве године; коначно, дефиницију да је виртуелна/дигитална библиотека она у којој је на интернету омогућено како претраживање наслова издања која се у физичком облику налазе у фонду библиотеке, тако и читање електронског материјала, са статистички значајном разликом у односу на своје колеге дају студенти друге године (F=2.838, p=0.041). Код одговора „не знам“ није установљена статистички значајна разлика по критеријуму година.

Испитаници су затим навели све виртуелне/дигиталне библиотеке за које знају. Увидом у резултате дескриптивне анализе (в. Табелу 3) може се

констатовати да у просеку студенти четврте године наводе највише различитих виртуелних библиотека (1,11 по испитанику), док су са њиховим постојањем у најмањој мери упознати студенти прве године (0,42 навода по испитанику).

Једносмерна анализа варијансе указује да постоји значајна разлика међу студентима по критеријуму година ($F=4.253$, $p=0.007$), чиме је утврђено постојање тенденције да са годином студија расте и познавање различитих библиотечких система који се студентима налазе на располагању. Када су у питању поједине виртуелне/дигиталне библиотеке за које студенти знају, подаци се налазе у Табели 4.

Једносмерном анализом варијансе установљена је значајна статистичка разлика по критеријуму године студија при навођењу COBISS-а ($F=5.531$, $p=0.001$), КоБСОН-а ($F=7.186$, $p=0.000$), Jstor-а ($F=4.101$, $p=0.008$), EBSCO-а ($F=7.524$, $p=0.000$) и са нижим степеном поверења при навођењу базе ScienceDirect.com ($F=2.702$, $p=0.048$). Потребно је истаћи и да један мали део студената прве године овде погрешно наводи два сајта намењена електронској продаји књига (Ebooks.com и Amazon.com).

Обрада података добијених на питање „Да ли користите домаће сајтове за приступ електронском материјалу на српском? Ако је одговор ДА, које сајтове користите?“ показала је да је свега 3,7% свих испитаника дало потврдан одговор. Као одговори су наведени сајтови *Ризница српска* и *Банејревоз*.

Анализа одговора на ставку којом се испитује у којој мери користе штампане, односно електронске материјале/изворе, показала је да највећи проценат студената користи електронске изворе (в. Табелу 5). Просечно, тај број износи око две петине студената прве године, до око три четвртине студената друге године.

Једносмерна анализа варијансе указује да не постоји значајна разлика између студената по критеријуму године студија.

На питање да ли би били спремни да пређу на коришћење електронског материјала (научних часописа, електронских књига и речника) уколико би им он био доступан у оквиру факултетске библиотеке, студенти у просеку одговарају позитивно (в. Табелу 6).

Корелациона анализа ових података показује да студенти који су изразили спремност да користе електронске часописе у једнакој мери желе да

користе и остале врсте електронског материјала, тј. е-књиге и речнике (в. Табелу 7). Критеријум године студија значајан је при спремности за коришћење е-књига. Другим речима, студенти виших година радије би користили ову врсту електронског материјала уколико би им он био доступан у оквиру семинарске библиотеке.

На сличне резултате наилазимо и код учесталости коришћења материјала доступног у електронском облику (в. Табелу 8). Једносмерна анализа варијансе показује да нема значајне разлике међу студентима када је критеријум године студија у питању, док корелациона анализа указује на то да се мера у којој студенти користе један вид електронског материјала налази у директној вези са мером коришћења других видова електронског материјала, при чему се критеријум године студија доводи у везу једино са мером коришћења електронски доступних књига, али не и научних чланака, речника и статистичких база.

Процентуална заступљеност података добијених на питање „Каква помоћ вам је потребна у вези с употребом виртуелних библиотека?“ приказана је у Табели 9.

Једносмерна анализа варијансе показала је да значајне разлике међу групама постоје код одговора „Презентација различитих база података“ ($F=6.304$, $p=0.001$) при чему студенти друге, треће и четврте године значајно више наводе ову опцију, и код опције „Није ми потребна помоћ“ ($F=4.620$, $p=0.004$), која се истиче код студената прве године.

Подаци о проблемима с којима се студенти сусрећу приликом коришћења виртуелних и дигиталних библиотека приказани су у Табели 10. Међу израженијим проблемима истиче се недовољно познавање електронског материјала који се студентима налази на располагању, при чему се проценат студената који су дали овај одговор креће од једне четвртине код прве године, до приближно половине код треће и четврте године. С друге стране, веома мали проценат студената наводи да не уме да користи електронски материјал.

Значајне разлике између студената различитих година студија утврђене су методом једносмерне анализе варијансе најпре код опције „Материјал који ми је потребан се не налази у електронској бази.“ ($F=4.349$, $p=0.006$), што значи да студенти друге, треће и четврте године значајно више наводе ову опцију као проблем при коришћењу виртуелних библиотека. Затим, као још један значајан

проблем код студената треће и четврте године јавља се опција „Не умем да приступим бази података (нпр. не знам корисничко име и/или шифру)“ ($F=3.890$, $p=0.01$), док се студенти прве године у статистички значајној мери изјашњавају за опцију „Коришћење електронског материјала ми не представља проблем.“ ($F=3.864$, $p=0.05$).

Када су у питању извори информација о могућностима коришћења виртуелних/дигиталних библиотека, уједначене одговоре студенти дају за библиотекара, за колеге и за пријатеље и породицу (в. Табелу 11).

Једносмерна анализа варијансе показала је да студенти прве и друге године значајно више долазе до информација о могућности коришћења виртуелних/дигиталних библиотека путем сајта Факултета ($F=3.563$, $p=0.016$), док студенти треће и четврте године значајно више наводе да информације добијају од професора ($F=15.127$, $p=0.000$).

3.5. Дискусија

На основу представљених резултата обраде података, могуће је констатовати да је хипотеза да студенти виших година у значајно већем обиму и учесталије користе библиотечке системе и да се критичније и/или реалније односе према сопственим вештинама у коришћењу електронски доступног материјала делимично потврђена. Елементи који потврђују постављену хипотезу најпре се тичу дефиниција виртуелних и дигиталних библиотека које су студенти дали. Детаљније дефиниције с освртом на употребну вредност дају студенти виших година, док студенти нижих година, ослањајући се, могуће је, на своје знање о свету и логично закључујући о значењу синтагме „виртуелна/дигитална библиотека“ дају веома опште и/или нејасне дефиниције. Свакако у прилог хипотези иде и податак о броју наведених виртуелних и дигиталних библиотека, као и установљена тенденција да са годином студија расте и познавање различитих библиотечких система који се студентима налазе на располагању.

Насупрот томе, истраживање је показало да сви студенти, без обзира на годину студија, учестало користе одређене електронске материјале, као и да су спремни да са коришћења штампаног материјала пређу на електронски, при чему предњаче е-књиге. Овај податак говори у прилог томе да студентима није стран истраживачки рад у виртуелној сфери, али и да, имајући у виду резултате о (не)

познавању постојећих библиотечких система, тај материјал не процењују критички, нити проверавају његову веродостојност. Коначно, индикативан је и податак да студенти свих година не користе дигиталне библиотеке како би приступили научним публикацијама на српском језику, чиме бивају ускраћени за још један вредан извор информација.

Увиђа се, дакле, да студенти са прве године у великој мери не знају за постојање онлајн-каталога, тј. виртуелних библиотека, што је у супротности са њиховим уверењем да вешто користе електронске изворе и да им помоћ није потребна. Насупрот томе, студенти виших година, све више свесни и постојања различитих извора и њихове кредибилности, показују жељу да користе виртуелне/дигиталне библиотеке, мада и даље углавном не знају како. Стога се може закључити да су студенти нижих година самоуверенији, али не због знања, него због тога што нису свесни шта постоји на академском нивоу и шта је разлика између академских и неакадемских извора материјала.

4. Закључак

На основу резултата добијених у овом истраживању, може се закључити да постоји изражена потреба за образовањем студената у погледу вештине академског истраживања. Прво, неопходно им је показати шта све од извора могу да користе, а потом и где се ти извори налазе. Друго, студенти би требало да науче како могу да претражују у различитим сервисима, као и које врсте резултата на тај начин добијају. И, треће, оваквом врстом едукације студенти имплицитно постају свесни које су разлике у академском кредибилитету кад су у питању подаци до којих долазе преко академских сервиса, за разлику од података до којих долазе директно преко интернета (нпр. *Википедија*). На овај начин спречио би се велик проблем са којим се суочавају сви универзитетски наставници и сарадници који прегледају радове које студенти пишу у оквиру универзитетских курсева, а на дуге стазе сузбила би се и појава плагирања, пошто би једна од нуспојава овакве едукације свакако била чињеница да би студенти научили да цене извор података и аутора који је написао одређени текст, те би кроз процес истраживања и прикупљања научне грађе научили и како да паралелно пишу библиографске податке извора на које наилазе.

Табела 1: Структура узорка по припадности години студија и полу

| година | мушки | женски | укупно |
|--------|-------|--------|--------|
| 1 | 13 | 39 | 52 |
| 2 | 3 | 19 | 22 |
| 3 | 8 | 25 | 33 |
| 4 | 1 | 27 | 28 |
| укупно | 25 | 110 | 135 |

Табела 2: Преглед категорија дефиниција виртуелних/дигиталних библиотека

| | 1 (%) | 2 (%) | 3 (%) | 4 (%) | укупно (%) |
|---|-------|-------|-------|-------|------------|
| библиотека на интернету/онлајн-библиотека | 50 | 18,18 | 42,42 | 21,42 | 37,04 |
| каталог библиотеке на интернету | 5,76 | 18,18 | 30,3 | 25 | 17,78 |
| библиотека са књигама и чланцима доступним у електронској форми | 34,61 | 22,72 | 9,09 | 35,71 | 26,67 |
| библиотека на интернету која омогућава и претраживање наслова књига и чланака који постоје у физичком облику и читање електронског материјала | 0 | 18,18 | 0 | 0 | 2,96 |
| не знам | 7,69 | 22,72 | 14,28 | 14,28 | 12,59 |

Табела 3: Наведите виртуелне/дигиталне библиотеке за које знате – просечан број навода

| година студија | просечна вредност | StDev |
|----------------|-------------------|-------|
| 1 | 0,42 | 0,53 |
| 2 | 0,82 | 0,91 |
| 3 | 0,76 | 1,01 |
| 4 | 1,11 | 1,03 |

Табела 4: Наведите виртуелне/дигиталне библиотеке за које знате – преглед процентуалне заступљености наведених одговора према години студија

| | година студија | | | |
|----------------------------------|----------------|-------|-------|-------|
| | 1 (%) | 2 (%) | 3 (%) | 4 (%) |
| Библиотека Филозофског факултета | 23,08 | 13,64 | 6,06 | 17,86 |
| Библиотека Матице српске | 7,69 | 0 | 0 | 10,71 |
| COBISS | 1,92 | 18,18 | 0 | 21,43 |
| Gutenberg Project | 3,85 | 9,09 | 0 | 3,57 |
| КоБСОН | 0 | 0 | 24,24 | 21,43 |
| Jstor | 0 | 13,64 | 18,18 | 3,57 |
| EBSCO | 0 | 0 | 18,18 | 3,57 |
| Wikipedia | 1,92 | 0 | 6,06 | 0 |
| ScienceDirect.com | 0 | 0 | 0 | 17,86 |
| Google Books | 1,92 | 13,64 | 0 | 10,71 |
| Ebook Stack | 1,92 | 0 | 0 | 0 |
| Ebooks.com (онлајн-књижара) | 1,92 | 0 | 0 | 0 |
| Free E-books Library | 0 | 4,55 | 0 | 0 |
| Libri Vox | 0 | 4,55 | 0 | 0 |
| Amazon.com (онлајн-књижара) | 3,03 | 0 | 0 | 0 |
| Ebrary | 3,03 | 0 | 0 | 0 |

Табела 5: Колико често користите електронски материјал доступан у виртуелној библиотеци/шtamпани материјал доступан у семинару Одсека?

| Година студија | Шtamпани (%) | Подједнако (%) | Електронски (%) |
|----------------|--------------|----------------|-----------------|
| 1 | 22 | 34 | 40 |
| 2 | 9,52 | 28,8 | 71,42 |
| 3 | 9,37 | 30,3 | 67,74 |
| 4 | 33,33 | 29,62 | 40,74 |

Табела 6: Да ли бисте прешли на коришћење електронског материјала уколико бисте у семинару Одсека имали приступ научним часописима, књигама, речницима?

| | година студија | ДА (%) | НЕ (%) | НЕ ЗНАМ (%) |
|-----------------|----------------|--------|--------|-------------|
| научни часописи | 1 | 63,4 | 15,38 | 21,15 |
| | 2 | 57,14 | 23,8 | 23,8 |
| | 3 | 71,8 | 9,37 | 21,87 |
| | 4 | 51,85 | 14,81 | 37,03 |
| е-књиге | 1 | 78,84 | 13,46 | 7,69 |
| | 2 | 47,61 | 33,33 | 23,8 |
| | 3 | 65,62 | 12,5 | 21,87 |
| | 4 | 51,85 | 29,62 | 22,22 |
| речници | 1 | 78,84 | 7,69 | 13,46 |
| | 2 | 57,14 | 28,57 | 19,04 |
| | 3 | 78,12 | 0 | 18,75 |
| | 4 | 76,92 | 14,81 | 11,11 |

Табела 7: Коефицијент корелације између спремности за коришћење електронског материјала и године студија

| | часопис | е-књига | Речник | година студија |
|----------------|---------|---------|--------|----------------|
| часопис | 1 | ,440** | ,494** | ,085 |
| е-књига | ,440** | 1 | ,572** | ,201* |
| речник | ,494** | ,572** | 1 | -,004 |
| година студија | ,085 | ,201* | -,004 | 1 |

**p < 0.01
*p < 0.05

Табела 8: Коефицијент корелације између учесталости коришћења електронског материјала и године студија

| | година студија | научни чланци | е-књиге | речници | статистичке базе |
|------------------|----------------|---------------|---------|---------|------------------|
| година студија | 1 | ,047 | ,172* | ,036 | ,140 |
| научни чланци | ,047 | 1 | ,470** | ,227** | ,699** |
| е-књиге | ,172* | ,470** | 1 | ,493** | ,247** |
| речници | ,036 | ,227** | ,493** | 1 | ,165 |
| статистичке базе | ,140 | ,699** | ,247** | ,165 | 1 |

**p < 0.01
*p < 0.05

Табела 9: Каква помоћ вам је потребна у вези с употребом виртуелних библиотека?

| | 1 (%) | 2 (%) | 3 (%) | 4 (%) |
|---|-------|-------|-------|-------|
| Презентација различитих база података. | 26,92 | 50 | 54,54 | 71,42 |
| Убрзани курс проналажења потребних података у бази. | 25 | 22,72 | 33,33 | 50 |
| Убрзани курс коришћења рачунара. | 7,69 | 4,54 | 0 | 0 |
| Убрзани курс коришћења интернета. | 9,61 | 4,54 | 0 | 0 |
| Није ми потребна помоћ. | 61,53 | 36,36 | 36,36 | 21,42 |

Табела 10: Сматрам да је највећи проблем при употреби виртуелних библиотека

| | 1 (%) | 2 (%) | 3 (%) | 4 (%) |
|--|-------|-------|-------|-------|
| Нисам довољно упознат с електронским материјалом који ми је на располагању. | 26,92 | 40,9 | 51,51 | 46,42 |
| Не умем да пронађем електронски материјал који ми је потребан. | 11,53 | 18,18 | 30,3 | 25 |
| Не умем да користим електронски материјал. | 5,76 | 4,54 | 0 | 3,57 |
| Материјал који ми је потребан се не налази у електронској бази. | 26,92 | 68,18 | 54,54 | 50 |
| Не умем да приступим бази података (нпр. не знам корисничко име и/или шифру) | 13,46 | 4,54 | 27,27 | 21,42 |
| Тешко ми је да читам с екрана. | 30,76 | 50 | 18,18 | 25 |
| Технички проблеми (нпр. спора веза). | 21,15 | 40,9 | 27,27 | 32,14 |
| Коришћење електронског материјала ми не представља проблем. | 21,15 | 4,54 | 12,12 | 7,14 |

Табела 11: На који начин долазите до информација о могућности коришћења виртуелних библиотека

| | 1 (%) | 2 (%) | 3 (%) | 4 (%) |
|-------------------------|-------|-------|-------|-------|
| од библиотекара | 13,46 | 31,81 | 21,21 | 17,85 |
| са сајта Факултета | 32,69 | 36,36 | 18,18 | 7,14 |
| од професора | 11,53 | 27,27 | 72,72 | 57,14 |
| од колега | 44,23 | 31,81 | 63,63 | 57,14 |
| од пријатеља и породице | 23,07 | 18,18 | 15,15 | 25 |

Литература:

1. Alexander, Olwyn, Sue Argent and Jenifer Spencer. *EAP Essentials: A teacher's guide to principles and practice*. Reading: Garnet Education, 2008.
2. Candela, Leonardo и др. "Digital library reference model". 2011. http://www.nmis.isti.cnr.it/casarsosa/BDG/supporto/DL_Conceptual_Model_v1.0.pdf (преузето 8. 2. 2012).
3. Candela, Leonardo и др. "History, Evolution and Impact of Digital Libraries". У *E-Publishing and Digital Libraries: Legal and Organizational Issues*. Уредник Ioannis Iglezakis, Tatiana-Eleni Synodinou, Sarantos Kapidakis, 1-30. Hershey: IGI Global, 2011.
4. COBISS. http://www.cobiss.net/platforma_cobiss-SR.htm (преузето 7. 2. 2012).
5. KoBSON. <http://kobson.nb.rs/kobson.82.html> (преузето 7. 2. 2012).
6. Manning, Anthony, Clare Nukui, Elisabeth Wilding, Andrew O'Cain, Amanda Fava-Verde, Frances Russell and Prue Griffiths. *Transferrable Academic Skills Kit*. Reading: Garnet Education, 2007.
7. *Виртуелна библиотека Србије*. <http://www.vbs.rs/cobiss/> (преузето 7. 2. 2012).

Electronic Sources COBISS and KoBSON in Function of University Education: Students' Attitudes and Habits

Abstract

As a result of the digitalization of existing printed materials, library systems are increasingly becoming unavoidable part of the research process in modern education. This paper presents the results of our research aimed at examining attitudes of students from the Department of English Studies towards the use of two electronic sources, COBISS and KoBSON, as well as their habits regarding that kind of research work in general. Aim of this research was, first, to determine the extent to which students use these electronic resources, and then, to determine whether the year of study is a factor of impact. The research included 135 students from the Department of English Studies of the Faculty of Philosophy in Novi Sad. According to our results, there are differences among students of different years, especially in terms of their knowledge of different library systems and the difficulties encountered in their use. The overall conclusion is that there is a grave need to educate students regarding the use of digital and virtual libraries in order to develop their academic research skills.

Keywords:

electronic sources, COBISS, KoBSON, users' habits, academic research skills, source credibility, students

Примљено: 2. фебруар 2012.
Исправке рукописа: 15. фебруар 2012.
Прихваћено за објављивање: 25. фебруар 2012.